№ 117 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍԻ

1915

ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍԻ № 117

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելէֆօն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելէֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար 5 ռուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Տարեկան բաժանորդավճարը լրացողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆ, որը լոյս կը տեսնի աշնանը:

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը

պատիւ ունի յայտնելու, որ շաբաթ, յունիսի 6-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, Ընկերութեան ընթերցարանի դահլիճում, նշանակված է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

1) Կենտրոնի և ճիւղերի 1915 թ. նախահաշիւների քննութիւնը և հաստատութիւնը:
2) Քննութիւն և հաստատութիւն կենտրոնի և մի քանի ճիւղերի 1914 թ. հաշւի:
3) Խորհրդի և վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը:
4) Ընտրութիւն հերթով հեռացող խորհրդի չորս անդամի՝ պ. պ. բժ. Ազատբեկեանի, Ս. Մելքումեանի, Ն. Աբէլեանի և Ս. Պօղոսեանի փոխարէն և խորհրդի չորս փոխանդամների:
5) Ընտրութիւն վերստուգիչ յանձնաժողովի երեք անդամի և երկու փոխ-անդամի:
6) Ընթացիկ հարցեր: ստ. (օ. մ.) 37. 3—1

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Բարձր հովանաւորութեան տակ գտնվող

ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ,

կամենալով օգնութեան ձեռք կարկառել Վանի, Մանազկերտի, Սալմաստի և Խոյի շրջանների հայ աղէտեալ ազգաբնակութեան, որ ներկայումս գտնվում է ծայրայեղ սուր կարիքի մէջ և որին անհրաժեշտ է շուտափոյթ սնունդ ու բժշկական օգնութիւն լայն չափերով, որոշել է յատկացնել իր միջոցներից 15,000 ռուբլի՝ այդ անհելի կարիքին մասամբ բաւարարելու համար:

Ընկերութեանս վարչութիւնը դիմում է բոլոր գթասիրտ անձանց և հաստատութիւններին, խնդրելով չը խնայել իրանց լումաները, որպէսզի Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ աւելի մեծ ծաւալով օգնել հայ արկածեալ և կարօտ ժողովրդին մայր երկրում և Պարսկաստանում:

Ամէն կարիքի հանդէպ ամէն մի նուիրաբերութիւն կընդունվի շնորհակալութեամբ:

Նուէրները կարելի է ուղարկել առ այժմ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Редакція газ. „Мшакъ“ Նպաստամատոյց Ընկերութեանը յանձնելու համար:

ստ. (ա. օ.) 371. 5—3

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած

ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ

փոքրադիր: Հատը 5 կոպէկ: Ծանրապահածախքով հատը 8 կ.: Գումարով գնողների՝ զեղչ:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախկ. օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստ. պրոֆ. Պօզնէրի:

Նախկին տարիների նման կընդունէ հիւանդներին մայիսի 1-ից Կովկասի հանքային ջրերում՝ Պեատիգորսկում, Ելիզավէտինսկայա փողոց, տուն Արխիպօվի, ռուսաց սոբորի դիմաց, տէլէֆ. № 276:

ստ. (և. հ. կ.) 248. 30—15

ՄԵՐ ԿԱՐԾԻՔԸ

III

Թեմական դպրոցը Բագւում հաստատելու կողմնակիցները հետևեալ նկատումներն են առաջ բերում: Նախ, որ Բագուն լինելով խոշոր արդիւնաբերական կենտրոն, ունենալով բազմաթիւ հարուստներ իր մէջ՝ կը կարողանայ ապահովել թեմական դպրոցի նիւթականը: Այդ առարկութիւնը խախուտ է, որովհետև ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ Բագուի հարուստ հայերը բնաւ իրանց զաւակներին չեն տալիս և չեն տայ ուսման հայոց թեմական դպրոցը, որ այդ դպրոցը մըտնում են և մտնելու են միայն չունեւոր դասի զաւակները, այն դասի, որ անկարող է հոգալ պետական միջնակարգ դպրոցների պահանջած ծախքերը: Հետևաբար, եթէ Բագուի հայ հարուստները օգնելու լինեն թեմական դպրոցին միայն ազգասիրաբար, նրանց համար միևնոյն է, նրանք կարող են իրանց նպաստները տալ դպրոցին, եթէ սա գտնվի Շամախում: Երկրորդ, որ Բագւում գտնվում է մեծաքանակ ինտելիգենցիա, որ կարող է նոյնպէս նպաստել դպրոցների բարոյական և նիւթական զարգացման: Սակայն, իրականութեան մէջ, խնդիրն այլ կերպարանք է ստանում: Բագուի հայ ինտելիգենցիան բաղկացած է մեծ մասամբ ինժեներներից, տեխնիկներից, բժիշկներից և այնպիսի պրոֆեսիայի անձերից, որ մեծ-մեծ ռոճիկներ և պաշտօններ է հայթայթում: Այդ ինտելիգենցիայի միայն մի շատ աննշան մասն է զբաղվում ազգային գործերով. այդ ինտելիգենցիան եւ իր զաւակներին չէ ուղարկում ազգային դպրոց. հետևաբար, այդ ինտելիգենցիան եւ, եթէ միայն ձգտում ունենայ օգնել նիւթապէս թեմական դպրոցին, կարող է իր օգնութիւնը հասցնել և այն ժամանակ, երբ դըպրոցը գտնվի Շամախում: Հայ ինտելիգենցիան Բագւում, եթէ, արդարև, դիտաւորութիւն ունենայ նպաստել թեմական դպրոցին, կարող է կազմել մի շրջան կամ նպաստող ընկերութիւն և օգնել դպրոցին: Երրորդ նկատումն այն է, որ ամենից համոզեցուցիչն է թւում, թէ Բագւում կայ տասնեակ հազարաւոր հայ բանւորութիւն, որի զաւակների համար թեմական դպրոցը մեծ ապաստան կը լինի: Բայց նախ պէտք է ստուգել, թէ արդեօք հայ բանւորները Բագու գալիս են իրանց ընտանիքներո՞վ, թէ ընտանիքները թողնում են իրանց գիւղերում (Ղարաբաղում, Երևանի նահանգում) և ո՞րքան է ընտանիքաւոր կամ զաւակաւոր բանւորների թիւը, որովհետև ակնյայտնի իրողութիւն է, որ բանւորները իրանց ընտանիքներին, զաւակներին չեն բերում Բագու՝ կեանքի թանգութեան պատճառով, այլ թողնում են իրանց գիւղերում. Եթէ թեմական դպրոցի պատճառով նրանք բերելու լինեն իրանց ընտանիքներին, զաւակներին, այդ դէպքում ամենայարմարը Շամախին է, այլ ոչ Բագուն, որովհետև կեանքը Շամախում աւելի էժան է: Վերջապէս չը մոռանանք և մի հանգամանք. այն բանւորները, որոնք հնարաւորութիւն ունեն իրանց զաւակներին ուսում տալ Բագւում, նրանք բնաւ նրանց չեն տայ թեմական դըպրոց, այլ կուղարկեն, ինչպէս և ուղարկում են, կամ պետական զանազան արհեստագիտական և կամ նաւթարդիւնաբերողների համաժողովի խորհրդի դպրոցները:

Այն տարրը, որ ամենից շատ աշակերտութիւն պէտք է հայթայթէ թեմական դպրոցին, այն է հայ գիւղացիական տարրը, այդ տարրը պէտք է հայթայթեն հայ գիւղերը, որոնք չը կան Բագուի շրջակայքում, այլ աւելի՝ Շամախու շրջակայքում:

Եթէ մենք կամենում ենք մարմնով, հոգով, մտքով առողջ, թարմ և կենսունակ ուսանող սերունդ ունենալ թեմական դպրոցում, պէտք է նրան հեռու պահել Բագուի ապականված, նեխված ֆիզիքական և բարոյական մթնոլորտից:

Յայտնելով մեր այս կարծիքը, մենք, ինչպէս վերևում վերապահութեամբ ասացինք, թողնում ենք այնու ամենայնիւ խնդրի վերջնական լուծումը թեմական պատգամաւորական ժողովին: Հետևաբար մենք տեղ կը տանք մի քանի յօդուածների, որ ստացել ենք այդ խնդրի առիթով թէր և դէմ, որպէս զի խնդիրը աւելի խոր և մանրամասն ուսումնասիրված լինի:

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—о—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—о—

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Զուլֆա, 28 մայիսի

Մայիսի 27-ին եղայ Ուրմիայում. շնորհիւ ռուս զօրքի՝ ամեն ինչ հանգիստ է: Ամերիկական միսիան հինգ ամսվայ ընթացքում բարբարոսական լծից ազատած է տուել 16,000 քրիստոնեայի. կերակրել է 6000 ասորի, 500 հայ: Հիւանդութիւնից մեռել են 4000 ասորի, 100 հայ: Վանի գրաւումից յետոյ մորթված են 150 հայ ասկեարներ: Շնորհիւ գեներալ Զ.-ի ձեռք առած միջոցների՝ ամեն ինչ հանդարտվել է: Գեներալ Զ.-ի թոյլտուութեամբ Ուրմիայի փախստականները կարող են վերադառնալ Ուրմիա իրանց ընտանիքներով: Շնորհիւ գեներալ Զ.-ի ձեռք առած միջոցների՝ յոյս ունենք վերադարձնել փախստականների կողոպտված գոյքը:

Ներսէս եպիսկոպոս

Զուլֆա, 28 մայիսի

Յայտնում եմ ի գիտութիւն պարսկահպատակ փախստական հայերի և ասորիների, որ Ատրպատականի գնդի պետ գեներալ Զ.-ը թոյլատրել է խոյեցիներին, սալմաստցիներին, ուրմիացիներին ընտանիքներով վերադառնալ իրանց տեղերը: Ով չի վերադառնայ, նա այլ ևս օգնութիւն չի ստանայ:

Բերքը ամենուրեք լաւ է: Ուրմիայի և Սալմաստի փախստականների ամենատարրական ծայրայեղ պահանջները ծածկելու համար անհրաժեշտ է մինիմում 200,000 ռուբլի:

Ներսէս եպիսկոպոս

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30 մայիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական: Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Մայիսի 28-ին ծովամերձ շըրջանում հրացանաձգութիւն էր:

Օլթիի ուղղութեամբ մեր զօրամասերը շարունակում են ետ մղել թիւրքերին ձորոխ և Օրթում-չայ գետի այն կողմը:

Սէվրի-չայ հովտում մեր զօրքերը վանեցին թիւրքերին Չինաչոր շրջանում և գրաւեցին նրանց դիրքերը: Որպէսզի խլեն կորցրած դիրքերը, թիւրքերը մեծ ույժերով և թնդանօթներով գիմեցին հակայարձակման, բայց վանվեցին մեր զօրքերից մեծ կորուստներով:

Օլթի-չայ հովտում մեր զօրքերը նոյնպէս աջողութեամբ ետ մղեցին թիւրքերին և ցիրուցան արին նրանց Տօղօն-Վէրինտան զօրագծի այն կողմը: Կովկասեան կօզակ գնդերից երկու հարիւրեակ, սրարշաւ մօտենալով թիւրքական խրամատներին, վերցրին խրամատները գրոհ տալով, սրախողխող անելով խրամատներում գտնված թիւրքերին: Մնացած թիւրքերը փախան:

Բասէնի հովտում թիւրքական մի հեծելավաշտ փորձեց առաջանալ Ալիջակրակի ուղղութեամբ, բայց մենք արգելք եղանք ն ան:

Մնացած զօրաճակատներում փոփոխութիւն չը կայ:

31 մայիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական: Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Մայիսի 29-ին Օլթիի ուղղութեամբ թիւրքերը մի քանի անգամ փորձեցին հակայարձակման դիմել Իշխանի մօտ և Զինաչորի շրջանում, բայց վանվեցին մեր կրակից:

Օլթի-չայ հովտում մեր զօրքերն առաջացան մինչև Տէվր-Դաղ-Բաշկալէ զօրագիծը:

Թիւրքերը փորձ արին յարձակում գործել Նալաջիկ լեռան ուղղութեամբ, բայց վանվեցին հարաւային կողմից:

Մնացած ուղղութեամբ չը կայ փոփոխութիւն:

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30—31 մայիսի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Պաշտօնական: Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Լոյս մայիսի 29-ի գիշերը Բոսֆորի մօտ մեր ականնաւերը կռիւ ունեցան «Բրէսլաու» յածանաւի հետ և պատճառեցին նրան վնասուածքներ:

Սամսոնում ականնաւերը ոչնչացրին նաւահանգստային շէնքերը և ջրասուզեցին թշնամու նաւերից շատերը:

ՕԴԵՍՍԱ.—Լոյս մայիսի 29-ի գիշերը Բոսֆորից ոչ հեռու մեր ականնաւերից 2-ը հանդիպեցին թշնամու մի ականնաւի և «Բրէսլաուին»: Գերմանական յածանաւից լուսաւորեցին պրոժէկտորով մեր ականնաւերից մէկին, որ իսկոյն յարձակման դիմեց: Այդ յարձակման ժամանակ ինչպէս «Բրէսլաուից», այնպէս և ականնաւից սկսվեց ուժեղ թնդանօթային կրակ: Մեր ականնաւերի ռումբերը ըստ երևոյթին կպան, որովհետև յածանաւի վրա հրդեհ երևաց: Մթութեան պատճառով թշնամու կրած վնասները կարելի չէր ստուգել: Մեր ռմբակոծված ականնաւի վրա վիրաւորվեցին մի օֆիցեր և 6 զինւոր:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ—Ցարգրադից տեղեկացնում են, որ «Բրէսլաուն» Բոսֆոր է վերադարձել լուրջ վնասուածքներով:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

29 մայիսի

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Մենք ապահովեցինք մայիսի 22-ին տեղի ունեցած կռիւներում ձեռք բերած հետևանքները: Մենք Կերէվ-դերէ ձորի ամենածայրի աջ զօրաթևում առանձին գործողութիւններ օգնութեամբ կրկին առաջացանք: Գերիները ճշդում են, որ թշնամու կորուստները խոշոր են»:

ՍՕՂՈՒՆ.— Միտիլէնից մայիսի 27-ից հեռագրում են. «Դաշնակիցների ընդհանուր ռմբակոծութիւնը Գալիպօլի թերակղզում շարունակվում է անընդհատ: Զօրքերի գործողութիւնների նըպաստաւոր հետևանքը պաշտպանում է նաւատորմը, որ ռմբակոծում է թիւրքական դիրքերը, թուլացնելով թշնամու դիրքերը:

«Երէկ դաշնակիցների շոգենաւերը Մուդրոս կղզին հասցրին 3000 թիւրք նոր գերիներ, որոնք բռնվել են վերջին գործողութիւնների ժամանակ: Գերիների պատմելով, 50 թիւրք օֆիցեր և 200 զինւոր գերմանացիներին չանսալու պատճառով ուղարկվեցին Կ. Պոլիս, ուր և բանտարկել են նրանց:

«Թիւրքերն ասիական ափում եռանդով ամրութիւններ են կառուցանում: Անատոլիայում ապրող յոյն ազգաբնակութեան ուղարկել են երկրի ներսը և նրանց փոխարինել են թիւրք բնակիչներով:

«Դաշնակից ուժեղ նաւատորմը մայիսի 26-ին եռանդով ռմբակոծում էր Զմիւռնիան: Ռմբակոծութեան ժամանակ դաշնակիցների աէրօպլանները թռիչքներ էին կատարում բերդերի և քաղաքի վրա:

Միտիլէնից տեղեկացնում են. «Անյայտ ազգաբնակութեան երկու սուզանաւ երէկ անցան Պլիմարի նաւահանգստի մօտով. կարծում են, որ նրանք ելել են Զմիւռնիայի ծոցից և դիմում են Եգէյեան ծովը: Դաշնակիցների նաւատորմը Կալիմնոս կղզում յայտնագործեց 1500 արկղ կէրօսին և 99 տակառ բենզին, որոնք յատկացված էին գերմանական սուզանաւերի համար»:

ՍՕՂՈՒՆ—Միտիլէնից հաղորդում են, որ երէկ սկսված տաք ճակատամարտից յետոյ դաշնակիցները գրաւեցին այն բլուրները, որոնք գտնվում են Մադիտօս քաղաքից ընդամենը 2 ժամ հեռաւորութեան վրա և պաշտպանում են այդ քաղաքը, ուրին դաշնակիցներն առ այժմ չեն կարող տիրել, ի նկատի ունենալով որ թիւրքերը խիստ ռմբակոծում են Նաղարա բերդից և ասիական ափում դրված մեծ թնդանօթներից: Նաւատորմը աշխատում է ոչնչացնել այդ թնդանօթները:

Երէկ երեկոյեան Սենէգալի գունդը գերեց 700 թիւրք 2 օֆիցէրի հետ Օրթա-քեօյ բարձրութեան վրա:

Ափ են հանված նոր զօրամասեր Մադիտօս քաղաքի մօտ կռւող զօրքերին օգնութեան: Երկուստեք կորուստները խոշոր են: Գալիպօլի զօրագծում գտնվող զօրքերը ամբողջ ժամանակ ընդհարվում են թշնամու հետ: Լուրերի համաձայն, դաշնակիցների առաջապահ զօրախմբերն այժմ գտնվում են Գալիպօլի քաղաքից 4 ժամվայ հեռաւորութեան վրա, մինչդեռ գլխաւոր բանակի զօրաթևը ջանում է շրջապատել քաղաքից դէպի հիւսիս խրամատներ փորած թիւրք զօրքերին:

Աէրօպլանները թռիչքներ են կատարում կրակի գծի վրա:

ՍՕՂՈՒՆ. — Միտիլէնից տեղեկացնում են, որ վերջին կռւում անգլիացիք և ֆրանսիացիք վերցրին երկու նոր բլուր Կրիտիայի մօտ: Ասիական ափում ֆրանսիացիք աջողութեամբ առաջացել են, գերելով 500 թիւրք: Դաշնակից զօրքերը ձեռք են ձգել նաև Մադիտօս քաղաքի վրա իշխող երկու կարևոր բլուրներ:

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

— «У. Р.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, Բուխարէստում գտնվող Շէնկօրի մեծ ֆիրման ենթարկվել է 100 հազար ֆրանկ տուգանքի՝ գարեջրի տակառներով ռազմամթերքներ Թիւրքիա ուղարկելուն համար։

— Ռուս դիւանագէտները հերքում են այն անհեթեթ լուրերը, թէ Ռուսաստանը անջատ հաշտութիւն կը կնքէ Թիւրքիայի հետ այն դէպքում, երբ վերջինս յօժարակամ հրաժարվէ նեղուցներից և եւրոպական նահանգներից Կ. Պօլսի հետ։

— «У. Р.»-ին գրում է. «Ցարգրադ են բերել 30,000 վիրաւոր Գալիպօլի թերակղզուց։ Այն լուրը, թէ Բ. Դուռը մտադիր է կնքել սեպարատ հաշտութիւն, ճշդվում է։ Թիւրքիան դիմել է Իտալիայի միջնորդութեանը»։

— «Р. Сл.»-ի ասելով, Բօլգարիան այլևս քարածուխ չէ տալիս Թիւրքիային։

— Բուխարէստից հեռագրում են, որ ֆրանսիական և անգլիական աէրօպլանները մայիսի 30-ին թռել են Կ. Պօլսի վրայով և մեծ խրարանցում առաջացրել ժողովրդի մէջ։

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄՈՒՄ

Հայերի ապստամբութիւնը ամիս ու կէսից աւելի տևեց Մոկսում։ Դէպի արևմուտք, Մուշում, հայերի ապստամբութիւնը, Ռուբէնի առաջնորդութեամբ, բռնկվեց նոր ուժով։ Ապստամբները մաքրել են բուն քաղաքը, ուր Երզրումից շարժվել են 8000 ասկեար և պարտիզանական կռիւ են մղում լեռներում, որոնք ծածկված են անտառներով։

Թիւրքերը՝ Վանի և Մուշի վիլայէթներում կատարվող շարժմանը չեն պատասխանում։ Նրանց յարձակում գործելու փորձը Օլթիի ռազմաբեմի գիւղերից մէկի մօտ՝ կրում էր հետախուզութեան բնոյթ։ Թիւրքերը գերազանց ուժերով այդ գիւղում նեղեցին մեր զօրախմբին, բայց վերջինս անցաւ հակայարձակման՝ պաշտպանութեամբ արտիլերիայի՝ և սուիններով ետ մղեց և կրկին վերցրեց իր խրամատները։

(«Р. Сл.»)

ՎԱՆԸ ՑԱՒՂՆԱՊԻ ՕՐԵՐՈՒՄ

Վան, 21 մարտի

Տասն երկար ամիսներու բռնադատուած մեկուսացումէ և լռութենէ մը վերջ, սրտի անհուն ուրախութեամբ է որ կոգտուինք այս առաջին պատեհութենէն՝ յարաբերութեան մտնելու համար մեր կովկասահայ եղբայրներու հետ, մեր սիրելի «Մշակին» հետ, որու կարօտը կը քաշէինք ամէն բանէ առաջ։ Զգալով ինքզինքնիս միացած կովկասեան հայութեան հետ և հաւատալով թէ շուտով հայաբնակ միւս նահանգներն ևս մինոյն բաղդին պիտի արժանանան, մենք շատ ենք ուրախացած, բայց մեր ուրախութիւնը անխառն չէ. նա թունաւորուած է միւս նահանգներու հայութեան ողբալի վիճակին մտաբերումովը և նոյնիսկ մեր նահանգին գրեթէ բոլոր գաւառներու մէջ թափուած անգին արիւններով։

Մինակ Վանը եղաւ, Շատախէն վերջ, որ կրցաւ տոկալ օրհասական բարբարոս կառավարութեան մոլեգին հարուածներուն։ Ամբողջ 28 օր (ապր. 7—մայիս 3) վանեցի հայերը Այգեստանի և քաղաքամէջի մէջ, իրարմէ անջատուած, դիմադրեցին գիշեր ու ցերեկ անընդհատ տևող յարձակումներու, ենթարկուած կարկուտի պէս տեղացող հրացանի գնդակներուն, որոնց ստիպուած էինք պատասխանել հատ-հատ, փամփուշտնիս չը սպառելու համար, բան մը, որ մեր մեծագոյն երկիւղը կը կազմէր։ Ատոր միացաւ վերջին աւելի մեծ երկիւղ մը, սովը։ Ինն ամիսներէ ի վեր արդէն կառավարութիւնը սիստեմատիկ կերպով հաւաքած էր հայերու ցորենները՝ գրաւելով բոլոր քիչ թէ շատ կարևոր ամբարները, և կռուի առաջին օրերէն իսկ քաղաքացին սկսաւ նեղուիլ անօթութենէ. այդ բաւական չէր կարծես, մէկ երկու շաբթուան ընթացքին քաղաք թափուեցան շրջակայ գիւղացիները, առանց մէկ պատառ հացի, մօտաւորապէս 10,000 հոգի, որոնցմէ շատերը թալանուած և կոտորուած գիւղերու կիներ ու մանր աղջիկներն էին, զորս կառավարութիւնը բանի կը բերէր քաղաքը կը լեցնէր, զէնքով ընել չկրցածը սովով գլուխ բերելու համար։ Եւ սակայն այդ միջոցն ալ ի դերև ելաւ. վանեցին թէև անօթի՝ դիմացաւ, և կուսակալ Ջէվդէթ, որ ըստ իր նախկին գոռոզ յայտարարութեան 24 ժամուայ մէջ Վանը աւերակի պիտի վերածէր, չարաչար յուսախաբ եղաւ և իր զայրոյթը թափեց անպաշտպան գիւղացիութեան վրայ, 150-ի մօտ խեղճ հայ բանտարկեալներու վրայ, զորս բոլորն ալ գաղտնաբար խողխողեց։ Ցուսախաբ և խայտառակ եղաւ նաև վերջերս բերուած գերմանացի թնդանօթաձիգ լսպան, որ զարմանքով կը տեսնէր, թէ չորս թնդանօթներու ճիշդ նշանաձգութեան և հարիւրաւոր ռումբերուն հայերը կը պատասխանէին երգելով և նուագածութեամբ. և երբ ինք դիրքերը արդէն քանդուած համարելով յարձակումի հրամանը կուտար, յարձակողները 40—50-ով գետին կը փռուէին գնդակահար և միւսները կը փախչէին, և ինք կը զարմանար, թէ ինչպէս այս դիրքերու մէջ կրնար մարդ մնացած ըլլար։ Պատահութիւն չունինք առայժմ մանրամասն նկարագրելու՝ ինչ որ տեղի ունեցաւ չորս շաբթուայ այս պատմական օրերու մէջ, միայն այսքան կըսենք, որ կռուի ամբողջ ընթացքին կառավարութիւնը չկրցաւ գրաւել մեր և ոչ մէկ դիրքը, չնայելով որ շատ տեղեր մեր խրամները կերկարաձգուէին բաց դաշտի մէջ, կիլոմետրերու երկարութեան մը վրայ. ընդհակառակն առաջին օրերէն իսկ մենք յաջողեցանք վանել թիւրքերը իրենց մի քանի կարևոր դիրքերէն՝ այրելով զանոնք։ Այս, օրինակ, Համուտ աղայենց զօրանոցը և տուները, ուր մեծ ուժերով ամրացած էին թիւրքերը և ծանր վտանգ մըն էին ամբողջ Այգեստանի համար. անգլիական նախկին հիւպատոսարանը լեցուած թիւրքերը, Արարքի ոստիկանատունը և այլն։

Վերջին օրերն արդէն նկատուեցաւ, որ թիւրքերը վհատած էին, գործողութիւննին թոյլ էր, և փախստական հայ կիներ կը պատմէին թէ վանեցի թիւրքերը ընտանիքներով կը փախչէին աճապարանքով։ Մայիս 3-ի երեկոն Ցայնկօյեաններու մեր խումբերը այլ ևս չը դիմանալով դուրս կուգան իրենց դիրքերէն, կը յառաջանան Թօփրաք-Կալէի զօրանոցին վրայ, կը սպաննեն դրան վրայի պահակը, նաև ներսի մի քանի զինուորները, կարճ կռուէ մը վերջ, և կը հրդեհեն զայն. շուտով կը բարձրանան նաև վերի լեռան գլուխի փոքր զօրանոցը ուր գտնուողները փախած էին արդէն և զայն ևս կայրեն։

Այդ արդէն ազդանշան եղաւ, որ մեր խումբերը ոգեւորուած յարձակին նաև Արարքի կողմի Հաջիբէքիրի անգին զօրանոցին վրայ, որ թշնամի ուժի կեդրոնը կը կազմէր և նոյն օրն իսկ հարիւրէ աւելի պայթուցիկ թնդանօթի գնդակներ արձակած էր Այգեստանի վրայ. հազիւ մի տասնեակ զինուորներ կային մէջը, որոնք կարճատև դիմադրութենէ մը վերջ փախան՝ մի քանի դիակներ թողնելով. իսկ զօրանոցը կրակի տրուեցաւ։ Հետզհետէ խանդավառուող հայ կռուողները յարձակեցան նոյն գիշերը և յաջորդ օրը թիւրք թաղերու վրայ, ջախջախեցին եղած թոյլ ու պատահական ընդդիմութիւնները և այրեցին գրեթէ ամբողջ թիւրք տուներն ու կառավարական շէնքերը, վախենալով որ թշնամին վերադառնալով կրնայ կրկին ամրանալ անոնց մէջ։ Մայիս 4-ին, Վանի պատմական բերդը գրաւուած էր արդէն և անոր վրայ կը ծածանէր խաչ դրօշակը։ Թիւրքերը փախած էին իրենց ընտանիքներով Գաւաշի ուղղութեամբ և անկէ ալ գիտէ ուր. իրենց խուճապին մէջ անոնք թողած էին 8—10 թնդանօթներ, որոնց 4-ը գործածական։ Երկու օր վերջ (մայիս 6-ին) Վան կը մտնէին կամաւորներու խումբերը և ռուս բանակի մէկ մասը, և Վանի հայերը աննախնման ուրախութեամբ կը տեսնէին վերջապէս որ «քեռին» (ռուսերուն տրուած աւանդական անունը) եկաւ, և կողջագուրուէին իրենց կովկասահայ քաջարի եղբայրներու հետ։ Այդ օրը վանեցին չպիտի մոռնայ բնաւ։

Ջէվդէթ չարաչար խաբուեցաւ իր հաշիւներուն մէջ։ Նա մտածեց մէջտեղէն վերցնել հրապարակի վրայ երևցող կուսակցական մի քանի յայտնի չէֆեր և յաջողեցաւ Իշխանը դաւադրաբար սպաննել և Վռամեան «աքսորել» (ամէն հաւանականութեամբ զայն ալ սպաննած է) և այդպիսով ջլատել հայերու դիմադրական ոյժը. բայց Վանը ցոյց տուաւ, որ ինք օչխարի հօտ չէ և իր միջէն կրնայ դուրս հանել պէտք եղած ղեկավարները։ Իշխանի փոխարէն զինուորական ընդհ. հրամանատար անուանուեցաւ Արմենակ Եկարեան (սահմ.-ռամկավար) և երկու դաշնակցական ու առաջնակարգ ճանչցուած անհատներ միացած զինուորական վերին մարմին կազմեցին և ղեկավարեցին ինքնապաշտպանութեան գործը, որու մէջ մեր կուսակցութիւնը ունեցաւ իր շատ պատուաւոր մասնակցութիւնը։ Ժամանակը չէ թիւեր և մանրամասնութիւններ տալու. այդ պիտի ըլլայ յետագային։

Գաւառները մեծ կորուստներու ենթարկուած են. ամենէն շատ կորուստ տուած են Արճէշ, Ալջավազ, Բերկրի, Աղբակ, Նորդուզ. յետոյ կուգան միւսները՝ Թիմար, Հայոց Ձոր, Գաւաշ, Կարկեան, Արճակ, Խօշապ, Մոկս։ Գիւղացիները չեն կրցած դիմադրել յաճախ զէնք ունենալով, բայց ոչ կազմակերպող, ղեկավարող անհատներ։ Դեռ մեզ ալ որոշ յայտնի չէ այժմ գիւղերու իսկական դրութիւնը, որովհետև մինակ մօտակայ գաւառներն են որ բոլորովին մաքրուած են քիւրդերէ. միւսներու մէջ դեռ կան թափառական քիւրդերու խումբեր և կանոնաւոր երթևեկութիւն դեռ հաստատուած չէ։ Թիւրքերը հիմա մեծ բազմութեամբ, հաւանաբար բոլորը փախած ընտանիքներով կը գտնուին Նորդուզի մէջ, որոնց վրայ կը դիմեն կամաւորները և ռուս բանակը։ Թիւրքերու պարտութիւնը անտարակուսելի է։ Իրենք բարոյալքուած են արդէն և դիմադրելու անկարող։ Ոստանի իրենց հիանալի դիրքը մի քանի ժամուայ կռուէ վերջ լքելով փախան 3 թնդանօթներ ձգելով 1000-ի մօտ կամաւորներու առջև (Քեռի խումբը), որոնցմէ միայն մէկը թեթև վիրաւորուեցաւ։

Քաղաքացին թէև իր կեանքը ազատեց, բայց տնտեսական մեծ անձկութեան մէջ է։ Տասն ամիսներէ ի վեր գործի բացարձակ չգոյութենէն և կառավարութեան սիստեմատիկ կողոպուտէն ուժասպառ եղած վանեցին հիմա արդէն մոխիրի վրայ նստեցաւ։ Շուկան կողոպտուած և ամբողջովին այրուած է և ոչ ոք գիտէ, թէ ինչ պիտի ըլլայ ասկէ յետոյ ժողովուրդի վիճակը։

«Վանտոսպը» եկող շաբթու պիտի հրատարակուի շաբաթական 16 երես, փոխանակ 12-ի, և երկու անգամ։ Տնտեսական այս մեռած դրութեան մէջ թէև շատ դժուարութեամբ կարելի է հայթայթել հարկ եղած բիւջէն, բայց վայրկեան մը իսկ չենք վարանիր, վստահ ըլլալով որ օգնութիւններ չպիտի պակսին մեզ, մանաւանդ մեր արտասահմանի համակիրներէն։ Թերթին համար ապահոված ենք տեղւոյս կարող ոյժերու գործակցութիւնը (վճարովի). նաև ամեն ջանք պիտի թափենք լուրերու բաժինը հնար եղած ճոխութեան հասցնելու և թերթը փափագելի բարձրութեան հասցնելու։

Հնարաւորութիւն չունենալով աւելի երկար գրելու՝ առ այժմ մեր սրտաբուղխ բարևները կը ղրկենք բոլորիս սիրեցեալ «Մշակին» և անոր միջոցով մեր Կովկասի եղբայրներու՝ Թիւրքահայերու հանդէպ իրենց ցոյց տուած անձնուէր և սրտագին վերաբերումին համար։

Սահմ.-Ռամկ. կուս. Վանի շրջանի ակումբի՝

Վ. նախագահի՝ Շաւարշ Հովիւեան

Վ. ատենադպրի՝ Ե. Գ. Կաքաւեան

Վ Ա Ն Ո Ւ Մ

Վանում հրատարակվող «Աշխատանք» հայ թերթի առաջին համարում կայ նկարագրութիւնը այն ճաշկերոյթի, որ Վանի ազգաբնակչութիւնը տուել է գեներալ Ն.-ին։ Թագաւոր Կայսրի կենացէ առիթով եղած «ուռայից» յետոյ, որ արտասանել է հայլուսաւորչական վարդապետը, խօսեց գեներալ Ն., որը ասաց, որ Ռուսաստանը, սկսած 1626 թւից, 1856 Թ. և 1878 Թ. Թ. ձգտել է ազատել Հայաստանը Թիւրքաց լծից, բայց քաղաքական հանգամանքները նրան թոյլ չեն տուել կատարելու այդ։ Այժմ պետութիւնների քաղաքական խմբաւորումը հիմնովին փոխվել է։ Անգլիան և Ֆրանսիան ձեռք-ձեռքի տուած գնում են մեզ հետ, և գեներալը յոյս ունի, որ հայ ժողովուրդը կազատվի Թիւրքաց լծից։

Ապստամբների պարագլուխ Արամը իր պատասխան ճառում ասել է.

— Երբ մի ամիս առաջ մենք ապստամբութեան դրօշ բարձրացրինք, այն ժամանակ մենք յոյս չունէինք ռուս զօրքերի գալու վրայ։ Մեր դրութիւնը անելանելի էր. կամ անձնատուր լինել կամ թոյլ տալ, որ մեզ մորթատեն օչխարների պէս կամ կործանվել «Տիտանիկ» նաւի նման երաժշտութեան հանդիսաւոր հնչիւնների տակ։ Մենք գերադասեցինք վերջինը, և մենք կը կործանվէինք, բայց մեզ օգնութեան եկաք դուք, եկաք անսպասելի կերպով և մեր յաղթանակի կէսը ձեզ ենք պարտական։

Ծափը երկարեց։ Ճառերը արտասանվեցին մէկը միւսի ետևից։

Հայ օրիորդներից մէկը գեն. Ն.-ին մատուցեց գեղեցիկ վարդերի մի փունջ և ճառ արտասանեց ռուս կանանց հասցէին։ Ի պատասխան գեներալ Ն.-ն կենաց առաջարկեց հայ կանանց պատուին, որոնք ծնում են հերոսներ, նման Վանի պաշտպաններին։

Կեանքը Վանում իր հունի մէջ է մտնում։

Շրջականերից այնտեղ հաւաքված բազմաթիւ փախստականները (մինչև 50,000) գնում են դէպի գիւղերը։ Կազմակերպված է ինքնավարութիւն բնակիչներից, որի գլուխ է կարգված Վանի և շրջակաների համար Արամը։ Գործում է ժամանակաւոր պօստ, կազմված է ոստիկանութիւն և ժանդարմերիա։ Եռանդուն կերպով շրջակաները մաքրվում են քիւրդ թափառական աւազակախմբերից։

Թիւրք ազգաբնակութիւնը ռուսների յարձակման օրը ճանապարհին փախչում է, գիւղերն ու շէները թողնելով դատարկ։

(«Рус. Слово»)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30—31 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Շավէլից դէպի հիւսիս, Շակինօվօ շրջանում թշնամու միթիկնանց զօրաբաժին մայիսի 29-ին ենթարկվեց մեր յարձակման և վանվեց արևմտեան ուղղութեամբ. Շավէլի մօտ թշնամին շարունակում է ապարդիւն յարձակումներ գործել պատերազմաբեմի հիւսիսային մասում։ Մեր առաջխաղացումը Շավլեան-Բէտիգօլա ռազմավայրում շարունակում է զարգանալ աջողակ. Մայիսի 29-ին մենք յարձակումներով գրաւեցինք մի քանի գիւղ և Ժօգինի մօտի գերեզմանատունը։ Նախօրեակին մեր ուլանները յարձակվել էին թշնամու վրա և սրի քաշել մօտ 100 գերմանացու, գերելով աւելի քան 50 հոգի։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

V

Ռուսական մաքսային քաղաքականութեան երկրորդ խնդիրը պետական եկամըտային միջոցներ գանձելու հարցն էր։ Այդ խնդիրը ինչպէս եւրոպական պետութիւնների համար (մանաւանդ Գերմանիայի), այնպէս էլ Ռուսաստանի համար առաջ է մղվում միլիտարիզմի տենդենցներով, որը հրում է պետութիւններին դէպի ընդհանուր սպառազինումն. այսպէս օրինակ 1878—79 թւին գերմանական կայսրութեան եկամուտը մաքսից հասնում է 101,140,000 մարկի, 1898 թւին 475,771,000 մարկի. եկամուտի այս աճումը 400 միլիոնով 20 տարվայ ընթացքում կլանում էր ամբողջապէս միլիտարիզմը։

«Գերմանական կայսրութեան ստացած մաքսի առիւծի բաժինը հացահատիկի վրա է տարածվում. 1899 թւին այդ մաքսը 128 միլիոն մարկ էր կազմում, այն է՝ ամբողջ մաքսից ստացված գումարի $^{1}/_{4}$ մասը» (К. К. торг. дог., եր. 10)։ Գերմանական և ռուսական մաքսահանութեան զարմանալի տարբերութիւնը պարզապէս ցոյց է տալիս, որ մաքսային կռւի մէջ առաւելութիւնը Գերմանիայի կողմն է. իսկ այդ առաւելութեան հետևանք է այն, որ Գերմանիան իր մաքսային թարիֆներով կարողանում է հովանաւորել իր գիւղատնտեսութիւնը և ապա, չը նայած այն ուժեղ մաքսային քաղաքականութեան, որ ուղղված է իր ինդուստրիէլ ապրանքների՝ Ռուսաստան ներմուծման դէմ, այնու ամենայնիւ Գերմանիան ամուր կերպով տեղաւորեց իրան ռուսական շուկայում, որը կարողացել է Ռուսաստանի կողմից նշանակած մաքսը գերմանական երկաթէ և պողպատէ գործուածների վրա իջեցնել և հասցնել մինչև նրանց ընդհանուր արժէքի 30%-ին, իսկ Գերմանիայից Ռուսաստան ներմուծված մեքենաների մաքսը 23%-ի, որի համար Ռուսաստանը ունի որոշ հիմք ու պատճառ։ Եթէ նա աւելացնէր մեքենաների վրայի մաքսը, դրանով պիտի տուժէր գարձեալ ռուսական արդիւնագործութիւնը, որովհետև դրանով աւելի պիտի թանգանային ռուս արդիւնագործական արդիւնքները, քանի որ նա միայն գերմանական մեքենաներ է գործածում. այդ տեսակէտից էլ կախման մէջ եղել նրա հետ։ Այս վիճակը մեզ համար ճակատագրական է, որը պատճառ պիտի համարել 1893 թւի ռուս-գերմանական առևտրական դաշինքի և նրա՝ 1904 թւի յուլիսի 15-ի լրացուցիչ կօնվենցիայի մէջ մեր կրած պարտութեան, ռուս-եապօնական անաջող պատերազմից յետոյ։

Պէտք է նկատել, որ Գերմանիան 1893 թւի իր առևտրական դաշնագրով ոչ միայն Ռուսաստանը իր շուկան դարձրեց, այլ նա նոյն թւականի առևտրական դաշնագրերով, որ ունեցաւ իր և Աւստրո-Ունգարիայի, Իտալիայի, Բելգիայի, Շվէյցարիայի միջև, տուեց այդ պետութիւններին՝ Ռուսաստանի դիմաց, պետութիւնների նպաստման իրաւունքը։ Այդ դաշնագրերի համաձայն Գերմանիան բարձրացրեց «1893—1899 թ. իր արտահանութիւնը վերոյիշեալ պետութիւնները 54%-ով, երբ ընդհանրապէս գերմանական արտահանութիւնը աճել է միայն 18%-ով. իսկ այդ պետութիւնների, ինչպէս և Ռուսաստանի արտահանութիւնը, Գերմանիա աճել է 28,9%—34,6%» (К. К. торг. дог., եր. 111)։

Գերմանիայի համար աւելի քան դժուար էր չափվելը Միացեալ Պետութիւնների հետ մաքսային կռւի մէջ, որովհետև Ամերիկան իր ապրանքների էժանութեամբ և իր տեխնիկայի զարգացմամբ Գերմանիայից առաջ ընկաւ. նա մեքենաների և կապիտալի կարիք չունի, ինչպէս Ռուսիան. նա մի կողմից գրաղվում է ժամանակակից Եւրոպայի արդիւնաբերութեան հիմնական ճիւղերով՝ մետաղագործութեամբ, իսկ միւս կողմից ամբողջ աշխարհին մատակարարում է հաց։ «1900 թւին նա ամբողջ երկրագնդի վրա արտադրած ցորենի 20% ինքն էր տալիս, եգիպտացորենինը—75%, բամբակինը—85%, քարածուխինը—30%, թուջինը—34%, պողպատինը—37%» (Павлов. «Велик. желѣзн. дороги. и морск. пути въ будущ.», «Совр.», 1912 թ., № 8., եր. 197)։ 1893 թւի ռուս-գերմանական առևտրական դաշինքը չափազանց վատ ազդեցութիւն ունեցաւ Ռուսաստանի վրա. նա կապկպեց ռուս կառավարութեան ձեռքերը, որը այլևս չը կարողացաւ շարունակել մաքսի բարձրացումն, որովհետև մեր եկամտային բիւջէի մէջ մաքսային տուրքերը յայտնի տեղ են գրաւում. 1880—1892 թւին մաքսային եկամուտը 84,5 միլ. ռուբլուց բարձրացաւ 112 միլ. ռուբլու, իսկ 1900 թւին 187,7 միլ. ռ., 1903 թւին 227,5 միլ. ռուբ., 1904 թւին լրացուցիչ կօնվենցիայի կնքումից յետոյ 218,8 միլ., 1908 թւին 279,2 միլ., 1910 թւին 284,1 միլ., 1914 թւին 370,4 միլ., իսկ 1915 թւին սպասվում է միայն 233 միլ. ռուբլու մաքսային եկամուտ։ Վերոյիշեալ տւեալներից նկատելի է, որ Գերմանիայի հետ ունեցած մեր 1893 թւի առևտրական դաշինքը տասն տարվայ ընթացքում աւելացրել է մեր մաքսային եկամուտը 124,5 միլ. ռուբլով, իսկ 1904 թւին այդ աճումը արտայայտվում է 9,7 միլ. ռուբլով։

Գերմանիան Ռուսաստանի հետ ունեցած առևտրական իր դաշինքի մէջ հրաժարվեց Բիսմարկի քաղաքականութիւնից, որը հովանաւորում էր միայն գերմանական ագրարների շահերը. նա ղեկավարվում է Կապրիվիի երկերեսանի քաղաքականութեամբ, որը զոհում է հովանաւորված ագրարային մաքսերի մի մասը յօգուտ գերմանական արդիւնաբերողների. մի կողմից Գերմանիան ճնշում է մեր հացի արտաքին առևտուրը, որը 1914 թւին մեր ամբողջ արտաքին առևտրի 43,6% էր կազմում. «Այսպէս՝ 1893 թւին, երբ Գերմանիան մեր հացի վրա սահմանից բարձր մաքս, նրա արտահանութիւնը որոշապէս կրճատվեց. այսպէս, 1891 թւին Ռուսաստանից Գերմանիա են արտահանել 97.890.000 պուդ ցորեն, 1892 թւին 35.550.000 պուդ, իսկ 1893 թւին 23.263.000 պուդ. եթէ հաշւենք, որ մեր հացի արտահանութիւնը 1891 թւին Գերմանիա մտնող հացի ներմուծի 54,5% էր կազմում, 1893 թւին նա ընկաւ մինչև 13,9%. ընդհակառակը աճեց Միացեալ Պետութիւնների, Արգենտինայի, Ռումինիայի Սերբիայի, Բօլգարիայի ներմուծը Գերմանիա. դրանք բոլորը միասին Գերմանիայի հացի ներմուծման մէջ մասնակցում են հետևեալ կերպով. 1891 թւին ցորեն 22%, հաճար 11%, վարսակ 0,01%, գարի 9%. 1892 թւին ցորեն 66%, հաճար 51%, վարսակ 20%, գարի 18%. 1893 թւին ցորեն 89%, հաճար 48%, վարսակ 59%, գարի 25%» («Осн. фин. науки», И. Х. Озеровъ, т. I., եր. 423) Նշանակում է, 1893 թւի դաշնագրի համաձայն՝ ռուսական հացի արտահանութիւնը ընկնում է 30,6%-ով այն ժամանակ, երբ 1896 թւին Գերմանիայի մաքսային եկամուտը հացից, միևնոյն դաշնագրի ոյժով, կազմում էր բոլոր մաքսային եկամտերի $^{1}/_{3}$ մասը. սակայն 11 տարի յետոյ, ռուս-եապօնական պատերազմի ժամանակ, երբ Ռուսաստանը խիստ ճնշող պայմանների տակ էր, Գերմանիայի համար ամենայարմար րօպէն էր կնքելու ռուս-գերմանական առևտրական դաշինքի լրացուցիչ կօնվենցիան, որը տեղի ունեցաւ 1904 թ. յուլիսի 15-ին. «Մենք ամբողջապէս ընդունեցինք նորից Գերմանիայի մեր հացի վրա սահմանած մինիմալ մաքսերը, այն է՝ ցորենի պուդից 41,70 կօպ., հաճարից՝ 37,91 կօպ., վարսակից՝ 37,91, որը աւելացնում է մինչ այդ եղած ցորենի մաքսի վրա պուդին 14,40 կօպ., հաճարինի վրա՝ 1193, վարսակինի վրա՝ 16,70 կօպ.։ Դրա հետևանքն այն էր, որ մենք Գերմանիային ստիպված էինք կրկին վճարել $13^{1}/_{3}$ միլ. ռուբլի։ Գերմանիան աւելացրեց մաքսը ձիերի, խոզերի, թռչունների, իւղի վրա և ընդհակառակը նուազեցրեց՝ 100 կիլօ գարուն 1,30 մարկ մաքս, այն է՝ 35%. այդպէս էլ հանքային իւղերի մաքսը նուազեցրեց 10 մարկից 6 մարկ, այն է՝ 40%» («Осн. фин. науки», И. Х. Озеровъ, т. I, եր. 426)։ Գարու մաքսի և հանքային իւղերի նուազեցումը բացատրվում է նրանով, որ Գերմանիայում գարի քիչ է բուսնում, որի մշտական կարիքը զգացվում է. իսկ ինչ վերաբերում է հանքային իւղերի գործածութեան, դրա մէջ ևս նա մեծ կարիք ունի. այսպէս օրինակ Մեծ-Բրիտանիան այժմ ներմուծում է 146 միլիոն մարկի հանքային իւղեր, իսկ Գերմանիայի ներմոյծը գերազանցում է անգլիականից 11 միլիոն մարկով. պարզ է, որ այդ երկրի վրա սահմանված մաքսի նուազեցումը Գերմանիայի կողմից իրա Գերմանիայի շահերի օգտին է արված. իսկ մաքսերի այն յաւելումները, որ արել է Գերմանիան մեր արտահանութեան միւս ապրանքների վրա, մի կողմից հովանաւորումն է գերմանական ագրարների, իսկ միւս կողմից հանդէս է գալիս որպէս մի պատասխան այն մաքսային տարիֆներին, որոնց նշանակվում են Ռուսաստան արտահանվող գերմանական ինդուստրիէլ ապրանքների վրա։

Իրօք գերմանական արդիւնաբերողների և ագրարների միասնական կռիւը մեր դէմ յանգում է նրան, որ չը նայած Ռուսաստանը աշխատում է մեր մօտ ներմուծած գերմանական ապրանքների մաքսը բարձրացնել, այնու ամենայնիւ մեր՝ գերմանական ապրանքների վրա նշանակած մաքսի մակարդակը չափազանց ցածր է կանգնած մեր՝ անգլիական ապրանքների վրա սահմանած մաքսային մակարդակից. եթէ չը հաշւենք գերմանական ցեմենտի մաքսահանութիւնը, որ 324% է կազմում, կը տեսնենք, որ միւս բոլոր ապրանքների մաքսը միջին թւով 41,5% է կազմում. իսկ գերմանական ցեմենտի 324% մաքսահանութիւնն էլ եթէ հաշւենք, միջին թւով ընդհանուր գերմանական ապրանքների մաքսը 65% է այն ժա-

*) Տես «Մշակ» № 115.

...հովէնի ուղղութեամբ թշնամին աշխատում է ամրացնել իր ձեռքում Սապէժիցկի-Գուդեկէ զօրաճակատը։ Լոյս մայիսի 29-ի գիշերը այդ շրջանում մասամբ ետ մղեցինք թշնամուն Մարիամպոլի խճուղու վրա և Կօֆնա-Վերժբօլօվօ երկաթուղու երկարութեամբ։

Վիսլայի աջ ափում՝ Ստարօժէբի շրջանում թշնամին մայիսի 29-ի առաւօտեան ուժեղ թնդանօթաձգութիւն սկսեց և ձեռնարկեց մի շարք յարձակումների։ Մինչև կէս օր թշնամուն չյաջողվեց մօտենալ մեր խրամատներին 400 քայլից ոչ մօտիկ։ Այդ ռազմավայրում թշնամուն ետ մղելու գործողութիւններին եռանդուն մասնակցութիւն ցոյց տուին մեր աէրօպլանները։

Գալիցիայում մայիսի 29-ին Ռակլօ հովտում թշնամու աւտոմօբիլները մօտեցան մեր խրամատներին, բայց մեր թնդանօթային կրակը ստիպեց նրանց իսկոյն նահանջել։

Դնէստրի վրա, Ժուրավնոյի շրջանում, մայիսի 26-ից մինչև 28-ը տեւող ճակատամարտում մենք ընդամենը գերեցինք 348 օֆիցեր և 15,431 զինուոր, ձեռք ձգեցինք 78 գնդակացիր և սկզբում արդէն յայտնած 17 թնդանօթը։ Մեր ձեռքն անցան մեծ թւով զէնք, ռազմամթերքով լի արկղներ, շարժական խոհանոցներ և այլեր։ Դնէստրի աջ ափը նահանջող աւստրօ-գերմանական զօրքին աջակցելու համար, թշնամին արշաւանքի դիմեց Տիսմէնիցայի երկու ափերով, ըստ որում նրան աջողվեց մայիսի 28-ին գրաւել Պռուզով գիւղը, բայց նա յետոյ ցիրուցան եղաւ մեր զօրքերից, որոնք գերեցին նորից 33 օֆիցեր և 490 զինուոր։

Մայիսի 29-ին թշնամին ապարդիւն յարձակում գործեց Գալիչի մօտ։ Հետևեալ օրվայ ընթացքում թշնամին մօտեցաւ Դնէստրին՝ Նէզվիսկա-Զալեշչիկի զօրաճակատում և ձեռնարկեց անցնել Դնէստրը մի քանի կէտերով։

Մայիսի 30-ին Վինդավա, Վէնդա և Դուբիսսա գետերի ամբողջ զօրաճակատի վրա յամառ կռիւները շարունակվում են։ Գերմանացիների ջանքերը կենտրոնացած էին Շավլէից դէպի հիւսիս գտնվող ռազմավայրում։

Անդրնէմանեան շրջանում թշնամին միևնոյն օրը սկսեց յարձակումներ գործել Մարիամպոլի արևելեան մասում գտնվող մեր դիրքերի վրա։

Նարէվի զօրաճակատում լոյս մայիսի 30-ի գիշերը տեղի էին ունենում մանր ընդհարումներ։

Պրասնիշից դէպի հիւսիս թշնամին մայիսի 30-ի առ. ժամը 3-ից սկսեց ուժեղ կրակ ծանր թնդանօթներից և յետոյ կէսօրին մօտ իր հետևակ գնդերով դիմեց յամառ յարձակումների։

Մլավայի երկաթուղուց դէպի արևելք թշնամու 2 գումարտակ յարձա- [illegible]

կրելով մեծ կորուստներ, ետ քաշվեց դէպի իր նախկին դիրքը։

Վիսլայի ձախ ափում թշնամին մայիսի 29-ի երեկոյից ուժեղ կրակ սկսեց Բզուրի ուղղութեամբ մինչև Սուխա գիւղը։ Յետոյ գիշերվայ ընթացքում և հետևեալ օրը նա յարձակվեց մեր դիրքերի վրա։ Կռիւը շարունակվում է։

Գալիցիայում մայիսի 30-ին թշնամին առաւօտից ապարդիւն տեղը յարձակումներ գործեց խիտ զօրասիւներով մեր դիրքերի վրա Ստարին Լիբաչէվկայի մօտ։

Մօսցիսկօ շրջանում թշնամին, կրելով խիստ կորուստներ, մայիսի 29-ին և 30-ին չը վերսկսեց յարձակումը։

Դնէստրի աջ ափում՝ Նիկօլայէվի ուղղութեամբ հրացանաձգութիւն է։ Մեր աջողութիւնը Ժուրավնօյի մօտ ստիպեց թշնամուն դադարեցնել յարձակումները Գալիչի մօտ։ Մայիսի 29-ի երեկոյեան մեր հեծելավաշտերը Զալեշչի քաղաքի մօտ խիզախ յարձակում գործեցին Դնէստրն անցած թշնամու զօրամասերի դէմ։ Այդ յարձակման մէջ մենք բռնեցինք մօտ 200 գերի և սրի քաշեցինք մօտ 500 հոգի։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30—31 մայիսի

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է. «Նախնական հաշւով, մեր ձեռքն ընկած պատերազմական աւարը կազմում է 3 թնդանօթ, 3 մինօմէտ, մօտ 15 գնդակացիր, մի քանի հազար ձեռքի ռումբ, 800,000 փամփուշտ, 1000 հրացան, 105 գործիք՝ ռումբերը վառելու համար, մեծ թւով արկղներ պայթուցիկ նիւթերով լի և ուրիշներ»։

ՓԱՐԻԶ.—Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Ամբողջ գիշերվայ ընթացքում անընդհատ թնդանօթային կռիւ էր։ Արրասի հիւսիսում մենք գրաւեցինք Սուշէ գնացող երկաթուղու կայարանը։ Լաբիրինտի հարաւային մասում տեղի էր ունենում կատաղի կռիւ ռումբերով։ Բայց չը նայած թշնամու յուսահատական ջանքերին՝ մենք ամրացրինք նախկին օրերում ձեռք բերած մեր աջողութիւնները»։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

31 մայիսի

ՀՌՈՄ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. Թշնամու երկու աէրօպլան ռումբ նետեցին՝ Բարիում, նաև Պօլինեանօյում, ուր սպանվեց մի կին և վիրաւորվեց մի երեխայ. Մօնօպոլիում թեթև վիրաւորվել է մի կին։ Ազգաբնակութիւնը հանգստութիւն պահպանեց։

Երկրորդ պաշտօնական հաղորդագրութիւն [illegible]

[illegible] կան բալանսի ակտիվութիւնից ու պետութեան եկամտային խնդրից՝ ձգտում էր և հովանաւորել իր արդիւնագործութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը։ Ճիշդ է, այս վերջին խնդրում Ռուսաստանը, շնորհիւ իր որոշ առանձնայատուկ պայմանների, չը կարողացաւ Ռուսաստան ներմուծվող գերմանական մեքենաների վրա 23%-ից աւելի մաքս նշանակել, բայց փաստը մնում է այն, որ Ռուսաստանը ընդհանրապէս գերմանական ծագում ունեցող պողպատէ ու երկաթէ գործուածքների վրա 30—36% մաքս է սահմանել, երբ ռուսական ցորենի պուդին 41,70 կոպ. մաքս են դրել գերմանացիք։

Ըստ Ռուսաստանի արտաքին առևտրի տեսութեան, գերմանական արտահանութեան առարկաների վրա Ռուսաստան՝ սահմանվել են հետևեալ մաքսերը. մեքենաներից և ապարատներից արժէքի 22—24%, բրդից 31%, պողպատէ և երկաթէ գործուածքներից 30—36%, թղթից 40%, բրդի գործուածքներից 45%, բամբակից 49%, մետաքսէ գործուածքներից 52%, երկաթից 46—73%, պողպատից 66%, թուջից 75%, նաւթից և դժոխային քարից 101%, ցեմենտից 324%։ Այս թւերից մի աւելորդ անգամ ևս նկատում ենք, որ Գերմանիայի հետ մեր ունեցած առևտրական պաշինքը կապեց ռուս արտահանողի ձեռքերը, բաց անելով գերմանական ներմուծողի առաջ դէպի Ռուսաստան լայն ճանապարհ. այդ դաշնագրից յետոյ է, որ գերմանական մետաղագործութեան արդիւնքների արտահանութիւնը Ռուսաստան [illegible] պէտք ներմոյծի դրմաց. իսկ մեքենաների ներմոյծը վերջին 10-ամեակում աճել է $2^1/_2$ անգամ. այսպէս օրինակ՝ ոչ-գիւղատնտեսական մեքենաների ներմոյծը աճել է 60.200,000 ռուբլով. հասարակ գիւղատնտեսական մեքենաները $15^1/_2$ միլ. ռուբլով, բարդ գիւղատնտեսականները՝ 900,000 ր.։

Այնպէս որ՝ եթէ վերցնելու լինենք ամբողջ Գերմանիայի ներմոյծը Ռուսաստան, մենք կը տեսնենք, որ նա առաջ մեր ներմոյծի 36,2% էր կազմում, իսկ 1912 թ. բարձրացաւ մինչև 45,4%, այսինքն համարեա Ռուսաստան ներմուծվող բոլոր ապրանքների կէսը գերմանական ծագում ունի և այն էլ գործարանական ապրանքներ են. այդ պատճառով էլ 1911 թ. հետ համեմատած 1912 թ. գերմանական ներմոյծի մէջ գործարանական ապրանքները 196.742,000 ռուբլով աւելի են ներմուծվել։

Ահա Ռուսաստանի տնտեսական այն պատկերը, որը դարձրել են նրա համար գերմանացիք մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում, և ներկայ կռիւը գերմանացիների հետ պէտք է թեթևացնէ Ռուսաստանի վիճակը, Ռուսաստանը պէտք է թօթափէ գերմանական լուծը և կազմակերպէ իր արդիւնաբերութիւնը. այդ ազատութեան հետ է, որ պիտի հանդէս գայ քաղաքական ու քաղաքացիական ազատութիւնը Ռուսաստանում։

Ա. Մել-Աղաջ.

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30 մայիսի

ԼՈՆԴՕՆ.—Ռուսական «Դանիա» շոգենաւը և շվէդական «Օտագօ» նաւը ջրասուզվել են Հիւսիսային ծովում սուզանաւերից։ «Օտագօյի» նաւաստիներն ափ են իջել Շէլիցում։

Գերմանական մի սուզանաւ ջրասուզել է Տայն գետի ակունքի մօտ «Էրնօբօլդ» շոգենաւը, որ սկզբում պատկանում էր գերմանացիներին, բայց յետոյ խլել էին անգլիացիք։

Ռուսական «Տօմսկինա» նաւը գիշերով ենթարկվել է գերմանական սուզանաւի յարձակման։ Նաւաստիներն ափ են իջել Կվինստոունում։

ԼՕՆԴՕՆ.—Օլդէբերգի մօտ գերմանական մի սուզանաւ ջրասուզել է «Լէկտրա» շոգենաւը զանազան ապրանքով. լուրերի համաձայն, նաւաստիներն ազատվել են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՐԴԻ ՎԻՃԱԿԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

31 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մի հեղինակաւոր մասնագէտի ձեռքով կատարված հաշւից՝ վերաբերեալ գերմանական ույժերին՝ երեւում է հետեւեալը։

Պատերազմի սկզբում գերմանացիք երկու զօրաճակատներում ունէին 92 չորս-գնդային հետեւակ դիվիզիա։ Այդ ույժերն աստիճանաբար աւելանում էին պահեստի զօրամասերից, ընդհանուր առմամբ մօտ 31 դիվիզիա։ Բացի դրանից, Գերմանիայում կազմակերպվեցին նոր զօրաբանակներ բաղկացած 18 դիվիզիայից, որով գերմանացիների ընդհանուր թիւը հասաւ մօտ 141 դիվիզիայի։

Նոր վերջիշեալ զօրքերով, հաւանօրէն, սպասվում է գերմանական հետեւակ զօրքի ընդհանուր աճումը, ուստի և երեւան եկած վերջերս այսպէս կոչված նոր դիվիզիաները իրօք արդէն գոյութիւն ունեցող զօրամասերն են, որոնք կատարում են դերքափոխութիւն։

Դիվիզիաներին արևելեան և արևմտեան ռազմաճակատների միջև բաժանելը տատանվում էր գերմանական գլխաւոր բանակի պլանների հետ համապատասխանօրէն։ Գերմանացիների առաջին մտադրութիւնն էր՝ կայծակի նման հարուած հասցնել մեր քաջարի դաշնակիցների զօրքերին։ Այդ պատճառով գերմանական ույժերի $^{6}/_{7}$-ն ընկաւ անգլօ-ֆրանսիական-բելգիական զօրաճակատի վրա։ Մառնայի վրա կրած պարտութիւնը, օրէ-ցօր աճող այն վտանգը՝ թէ մենք ներս կը խուժենք Արևելեան Պրուսիա, ինչպէս նաև աւստրիացիների անաջողութիւնները Գալիցիայում, այս ամենը ստիպեցին գերմանական շտաբին՝ զօրագնդեր ուղարկել շարունակ դէպի արևելեան ռազմաճակատը, ըստ որում արևելեան ռազմաճակատում գերմանացիների ուժեղացումը իրականացաւ միայն երկրի ներսում կազմակերպված զօրամասերի տեղափոխութեամբ, և արևմուտքից մի շարք առանձին դիվիզիաներ փոխադրելով։ Վերջին դէպքում յիշեալ զօրամասերը փութանակի փոխարինվում էին նոր զօրակազմերով։

Արևմտեան ռազմաճակատում մեր արի զօրքի անընդհատ հերոսական ջանքերը և գերմանացիների անվստահութիւնը՝ դէպի աւստրօ-ունգարական զօրքը՝ ստիպեցին գերմանացիներին կենտրոնացնել արևելեան զօրաճակատում զօրքերի այնպիսի քանակութիւն, որ չորս անգամ գերազանցում էր Ռուսաստանի դէմ սկզբում հանված գերմանական ույժերից։

Արևմուտքում դաշնակից զօրքերի աջող յարձակումները գերմանացիների անհամեմատ ույժերի դէմ՝ հարկադրում են գերմանացիներին պահել մեր քաջարի դաշնակիցների հանդէպ այնպիսի թւով զօրքեր, որ շատ գերազանցում են ֆրանս-բելգիական սահմանն ուղարկված գերմանական ույժերից։

Կռւի լարուածութիւնը արևմուտքում և արևելքում հասնում է ծայրայեղ չափերի։

Միևնոյն ժամանակ հասունանում է այդօրինակ յամառութեան հնարաւորութիւն հարաւում։ Փոփոխվող կացութիւնը պահանջում է աւստրօ-գերմանացիներից երևան հանել նոր ույժեր, որոնց աղբիւրները չէին կարող չը սպառվել։ Մինչդեռ հակառակորդի ույժերը բացորոշ հանդիպում են դաշնակիցների անյողդողդ տոկունութեան, որ պահպանվում է նրանց նիւթական ույժերի հետզհետէ յաւելումով և յենվում է դէպի ընդհանուր գործի արդարութիւնը ունեցած խորին հաւատի վրա։

Այդ տուեալները ծառայում են երաշխիք ապագայ աջողութիւնների, որոնք ձեռք են բերվում դաշնակիցների փոխադարձ ջանքերով, ընդհանուր զոհերով ու փոխադարձ յարգանքով՝ լիակատար և կատարեալ անշահախնդիր միութեան հողի վրա։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30—31 մայիսի

ՀՌՈՄ.—Թագաւորը մինիստր-նախագահի տրամադրութեան տակ դրեց 500,000 լիր՝ սպանվածների և վիրաւորների ընտանիքներին շուտափոյթ օգնութիւն ցոյց տալու համար։

ՍՕԼՕՒՆ.—Զինուորական մինիստրը հրաման արձակեց, որի ույժով 1913 թ. զինուորները, որոնք ազատվելու են յունիսի 1-ին, մնում են զինուորական ծառայութեան մէջ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Հրատարակվեց Բարձրագոյն անուանական հրաման, որի համաձայն հասարակական, պետական և մասնաւոր վարկային հաստատութիւններին արգելվում է՝ ցնոր կարգադրութիւն՝ վճարել և տալ Ռուսաստանի սահմաններում գտնվող թշնամի հպատակներին դրամներ, տոկոսաբեր արժեթղթեր իւրաքանչիւրին ամսական 500 ռուբլուց աւելի, կնքել նոր պայմանագրեր բանկային հաստատութիւններում հրդեհից ազատ արկղների վարձի մասին թշնամի պետութեանց հպատակների հետ, ինչպէս նաև թոյլ չը տալ վերջիններին մօտենալ վարձած արկղներին։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բօխումից (Վէստֆալիա) հաղորդում են, որ նամակատարներին զինուորական ծառայութեան կանչելու պատճառով, նամակները բաժանում են կանայք։

ՍՕՖԻԱ.—(Ուշացած)։ Ի նկատի ունենալով, որ թիւրք իշխանութիւններն Ադրիանուպօլսում և Դիմօտեկայում կամայականութիւններ են գործ դնում թիւրքաց հողով անցնող ճանապարհորդների և ապրանքների վերաբերմամբ, բուլղարական կառավարութիւնը, լուրերի համաձայն, առաջարկել է թիւրքաց կառավարութեանը վերջ այդ գիծը Բուլղարիային։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Այն արտակարգ յանձնաժողովը, որ պաշտօն ունի քննելու աւստրօ-գերմանական զօրքերի օրինախախտումները, սկսելով իր գործունէութիւնը, դիմում է բոլոր հաստատութիւններին, մամուլի օրգաններին և առանձին անձանց՝ խնդրելով հաղորդել աւստրօ-գերմանական զօրքերի՝ մեր զինուորների վրա գործադրած գազանութիւնների, մեր գերիների և խաղաղ ազգաբնակութեան վրա կատարած բռնութիւնների ամեն մի դէպքի մասին, ինչպէս նաև նրանց ձեռքով եղած կողոպուտների, գոյքերը անպատակ ոչնչացնելու, սպիտակ դրօշակը ի չարը գործ դնելու մասին և այլն։ Յանձնաժողովի գործավարութիւնը գտնվում է կառավարական սենատի շէնքում։

Զինուորական խորհուրդը գեներալ-շտաբի գլխաւոր վարչութեան առաջարկութեամբ որոշեց հիմնել պատերազմի ամբողջ ժամանակ մահմեդական մօլլայի պաշտօն Պետրօգրադի զինուորական շրջանի համար։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Արգելված է յունիսի 3-ից մինչև օգ. 3-ը արտահանել ձու Շվէդիայից։

ԱԹԷՆՔ.—Պատգամաւորների պալատում լիբէրալ կուսակցութեան պարագլուխ Րէպալլիսը, առարկելով Գունարիսին, կշտամբեց ներկայ կաբինէտին իր հակասահմանադրական ձգտումների համար, որոնք արտայայտվեցին նրանում, որ նա մեմրային ընտրութիւններին յաղթելու նպատակով ազգի առաջ թագաւորի անձեռնմխելի անձը ներհակում է նախկին մինիստր-նախագահի անձնաւորութեան։ Հռետորը մատնանշեց, որ Յունաստանը Վենիզէլոսի հեռանալուց յետոյ կորցրեց երբեակ համաձայնութեան վստահութիւնը և յարգանքը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց ներքին գործերի մինիստրի առաջարկութեանը թոյլ տալու ծախսել պատերազմական ժամանակի արտակարգ գումարայատկացումից Կովկասի՝ պատերազմական գործողութիւններից տուժած ազգաբնակութեանը մատակարարական օգնութիւն տալու՝ ետ չը ստանալու պայմանով՝ 25% այն միջոցներից, որոնք յատկացվում են յիշեալ ազգաբնակութեանը մատակարարական ու սերմացուի օգնութիւն հասցնելու համար, և ծախսելու միևնոյն գումարայատկացումից պատերազմից վնասված ընտանիքների գաղթի համար՝ Կովկասի մերձաւոր վայրերը։

ԱԹԷՆՔ.—Աթէնքի գործակալութիւնը յայտնում է. «Բուլղարական «Զարեա» լրագիրը տալիս է զրպարտիչ տեղեկութիւն, թէ իբր յոյն շոգենաւերը բենզին են մատակարարում գերմանական սուզանաւերին։ Այդ տեղեկութիւնը, որի նպատակը ակնյայտնի է, մինչև օրս փաստերով չէ հաստատված»։

ՆԻՒ-ԵՕՐՔ.—«Իվնինգ-փօստ» լրագիրը յայտնում է, որ ամերիկեան իշխանութիւնները ապացոյցներ ունեն, որ այն ստայօդ մասնութիւնը, թէ «Լուզիտանիայի» վրա կային թնդանօթներ, բղխում է Վաշինգտոնի գերմանական ծովային կցորդ կապիտան Բայէդից։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

✦ Լուրերի համաձայն, Վիէննայում խոլերայից ամեն օր մահանում են 80—100 մարդ։

✦ «В. В.»-ին Վարշավայից հեռագրում են, որ Բելգիայում իբր թէ անյաջող մահափորձ է կատարվել Վիլհէլմ կայսրի կեանքի դէմ, երբ սա երկաթուղու մէջ էր։ Ճանապարհի կամուրջներից մէկը գնացքը անցնելուց մի փոքր առաջ պայթվել է ականից։ Գերմանացիք այդ մահափորձը պահում են շատ գաղտնի, թէև կալանաւորված են բազմաթիւ անձինք։

✦ Մոսկվայում տեղի ունեցած անկարգութիւնների առիթով այնտեղ է մեկնել ներքին գործերի մինիստրի օգնական Ջունկովսկին։

✦ «Մէջլիդիէ» յածանաւը այսուհետև անուանվելու է «Ծովակալ Կօրնիլօվ»։

✦ Պարսկաստանի հարաւում վերսկսվել է բախտիարների շարժումը պարսից կառավարութեան դէմ։ Պարսկաստանը դարձեալ գտնվում է յուզմունքների նախօրեակում։

✦ «Н. В.»-ում լոյս են տեսնում յօդուածներ ջերմ դարձուածքներով՝ յօգուտ ժողովրդական ներկայացուցչութեան։ Լրագիրը շեշտում է, որ կառավարութիւնը գործելու է հասարակութեան հետ ձեռք-ձեռքի տուած։

✦ «Курьер»-ին հեռագրում են Կոպէնհագէնից. «Խաղաղ ովկիանոսի ամերիկեան նաւատորմին հրամայված է ծով մտնել»։

✦ «Matin»-ի ասելով, Հռոմ է մեկնելու անգլիական արտաքին գործերի մինիստր սըր Էդուարդ Գրէյը խորհրդակցելու համար Սալանդրայի և Սոնինոյի հետ։

✦ Գեներալ Ռուզսկին առողջանալով Կիսլօվօդսկում, վերադարձել է Պետրօգրադ։

✦ Գերմանիան եռանդով պատրաստվում է պատերազմելու նաև առաջիկայ ձմեռը։ Պատրաստված են միլիոնաւոր կիսամուշտակներ և առանձին վառարաններ խրամատներում։

✦ «Р. С.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական զօրքերն արդէն հասել են իտալական սահմանը։ Գեներալ Հինդէնբուրգը գտնվում է Տիրոլում։

✦ Հռոմից հեռագրում են, որ թագաւորը շրջել է բոլոր ռազմաբեմը, բարձրացել է լեռնային դիրքերը ալպիական անմատչելի բարձունքներում, և զօրքերի հետ միասին անցել է Իզոնցօ գետը։

✦ Գերմանական գործակալները աշխատում են լուրեր տարածել, թէ Իտալիայի և Գերմանիայի միջև գաղտնի համաձայնութիւն է կայացել։

✦ Մոսկվայում, հայ գաղութի ներկայութեամբ իր տպաւորութիւններն է յայտնել «Р. В.»-ի աշխատակից Օգանովսկին, որ ճանապարհորդութիւն կատարեց կովկասեան ռազմաբեմում։ Յետոյ տեղի ունեցած մտքերի փոխանակութեանը մասնակցել են Ջիվիլէգեանը, Տօտօմեանը, Մամիկոնեանը և այլք։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30 մայիսի

ԼՕՆԴՕՆ.—Վաշինգտօնից հաղորդում են. Ամերիկեան կառավարութեան նոտան, չը նայած տոնի յամառութեան, բայց և այնպէս կազմված է աւելի մեղմ դարձուածքներով, քան սպասվում էր։ Նախագահ Վիլսոնը, եղած տեղեկութիւնների համաձայն, դէմ չէ Գերմանիայի հետ դիւանագիտական բանակցութիւններ վարելուն, պահանջելով միայն երաշխիք թէ՝ այդ բանակցութիւնների ժամանակ ամերիկացիների կեանքը չի վտանգվի ծովի վրա։ Գերմանիան նախապէս պէտք է դադարէ յարձակումներ գործելուց ամերիկացիների և ամերիկեան շոգենաւերի վրա։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.—Բրայանը կոչ է տալիս՝ ուղղված ամերիկեան ժողովրդին։ Իր կոչի մէջ նա յայտնում է, թէ նրա հրաժարականի իսկական պատճառ հանդիսանում է ոչ թէ Վիլսոնի հետ ունեցած տարակարծիքը, այլ վարչութեան սիստեմների միջև գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը։ Բրայանը կարծում է, որ այժմ գործադրվողը ներկայանում է հին սիստեմ, իսկ համոզելու ուղին հանդիսանում է նոր սիստեմ, թէև զարգանում է շատ դանդաղ։ Աւստրիական կայսրը ներկայանում է հին սիստեմի ժամանակակից օրինակ։ Մինչդեռ ինքը Բրայանը, իբրև խաղաղութեան համեստ կողմնակից, յորդորում է Միացեալ Նահանգներին հանել աշխարհը պատերազմի գիշերային խաւարից և առաջնորդել դէպի օրվայ պայծառ լոյսը, երբ սրերին կը փոխարինեն գութանները։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

30 մայիսի

ՄՕՍԿՎԱ.—Քաղաքային դուման գիշերային արտակարգ նիստում յանձնարարեց քաղաքագլխին ողջունել Օգոստափառ Գերագոյն Զօրահրամանատարին և յայտնել, որ Մոսկվան հաստատ հաւատում է քաջարի ռուս զօրքի վերջնական յաղթութեան և միաբան պատրաստ է ամեն ջանք գործ դնել և ամեն զոհաբերութիւն անել, որպէսզի ապահովվեն զօրքի կարիքները և այդպիսով դիւրացվի նրա յաղթութիւնը թշնամու վրա։

Ապա դուման յանձնարարեց քաղաքագլխին ողջունել Բալտիկ և Սև ծովերի նաւատորմերի հրամանատարներին, յատկացնել 50,000 ր.

[illegible] 5-ը: Այս որոշումը չէ վերաբերում դեղատներին, հիւանդանոցներին և լազարէթներին: Մոսկվայից եր. ժամը 10-ից յետոյ մեկնող գնացքներով ուղևորվող անձինք կարող են վկայաթղթեր ստանալ քաղաքապետի դիւանից՝ կայարան գնալու համար:

[illegible]

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 մայիսի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—[illegible] նալ գաւառական բանկերի կենտրոնական բանկ:

ՄԵՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

„ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ„ [illegible]

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանօտերապիայով հետաքրքրվողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կոպէկանոց նամականիշ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը:

Սպէրմին-Պելին կայ ամենուրեք:

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-вья
С-Петроградъ.
Մատակարար ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ. Դրան

(№ 1) 0—3

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱԿ

Տաւրուսի (Պարսկ.) Նուիրատուների
(Օգնութ հայ գաղթականների)
(Տես «Մշակ» Թ. № 102)

Ա./տ. եղբ. Թումանեան և ա./տ. Բեգլարեան, Կարապետեան 150-ական ղռ., Նաիրեան և Տէր-Պետրոսեան Ընկ., ա./տ. Դաւիթ Ներսիսեան և ա./տ. Ա. Ասլանեան 100-ական ղռ., Մկրտիչ Սաֆարեան 70 ղռ., Վ. Վ. Պապօվ և Եր. Աւագեան 50-ական ղռ., Մովս. Գրիգորեան 40 ղռ., Ց. Տէր-Սարգսեան 30 ղր., Խաչ. Հայրապետեան և Ն. Րուստկով 25-ական ղռ., Ալ. Նանաջանեան, Գ. Ցուճանեան և Թ. Սաֆարեան 20-ական ղռան: Գումարը 950 ղռան կամ 190 րուբլի:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆ. ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾ. ԸՆԿ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, մայիսի 31-ին, երեկոյեան ժ. 8-ին կայացաւ Հայ Գիւղ. և Տնայն. Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը: Բանալով նիստը, Ընկերութեան նախագահ Ա. Սահակեան յայտնեց, որ, ժողովը լինելով տարեկան և ոչ հերթական, պէտք է ընտրել ընդհանուր ժողովի նախագահ:

Ժողովը նախագահ ընտրեց Հ. Առաքելեանին և քարտուղար՝ Ա. Մխիթարեանին:

Ստանձնելով նախագահութիւնը, Հ. Առաքելեան յայտնեց, որ ժողովի զբաղմունքի առարկաներն են՝ 1) վարչութեան գործունէութեան 1914 թ. տեղեկագիրը. 2) Ընկերութեան եւմտական հաշիւը նոյն թւի համար և վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը. 3) Ընկերութեան 1915 թւի նախահաշւի քննութիւնը. 4) վարչութեան 2 անդամի և վերստուգող յանձնաժողովի 3 անդամի ընտրութիւնը: Ընդհանուր ժողովի նախագահն ապա առաջարկեց վարչութեան զեկուցանել իր տեղեկագիրը:

Վարչութեան քարտուղար Ա. Մխիթարեան կարդում է տեղեկագիրը, որ տեւում է կէս ժամից աւելի, լինելով մանրամասն և ընդարձակ: Յայտնվում է, ի միջի այլոց, որ շուտով կը ստացվի թոյլտւութիւն «Գիւղատնտես» թերթի հրատարակութեան համար, որի մէջ կը տպվի և այդ տեղեկագիրը:

Նախագահ (տեղեկագրի ընթերցման աւարտումից յետոյ).—Դուք, անշուշտ, հետաքրքրութեամբ լսեցիք վարչութեան տեղեկագիրը իր գործունէութեան մասին, որ, ինչպէս տեսնում էք, եղել է արդիւնաւէտ: Նոյն տեղեկագրից տեսաք, որ մի քանի անձինք գաւառներում աջակցել են Ընկերութեան նպատակներին, կազմակերպելով խորհրդակցութիւններ և այլն: Առաջարկում եմ շնորհակալութիւն յայտնել այդ անձանց (Ց. Սաղաթելեան, Գրձելեան և այլք), իսկ երկուսի վերաբերմամբ, որոնք, դժբաղդաբար, վախճանվել են (Ց. Ալիխանեան և բժշկ. Ա. Բաղդոյեան), յարգել նրանց յիշատակը ոտքի կանգնելով:

Ժողովը կատարում է այդ առաջարկը:

Ապա նախագահը առաջարկում է ցանկացողներին անել իրանց դիտողութիւնները և հարցադրումները՝ վարչութեան գործունէութեան մասին: Խօսում են Ս. Մալխասեանց, Բ. Մկրտումեան, Ս. Արզումեան, Ցակոբեան, որոնց արած նկատողութիւնները և առաջարկները նախագահը առաջարկում է քարտուղարին մտցնել արձանագրութեան մէջ:

Վարչութեան անդամ Ց. Մելիք-Բախտամեան կարդում է դրամական հաշիւները 1914 թ., իսկ վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամ Գ. Պապովեանը կարդում է յանձնաժողովի զեկուցումը, որ գտնել է հաշիւները կանոնաւոր:

Մի քանի լրացումներով և դիտողութիւններով ժողովը հաստատում է հաշիւը:

Ապա կարդացվում է 1915 թ. նախահաշիւը, որ կազմված էր 20,253 ր. սահմաններում այսպէս. 1) Մնացորդ անցեալ տարվայ 633 ր., 2) անդամավճարներ՝ 450 ր., 3) նպաստ Պետրոգրադի Հայոց Եկեղ. Խորհրդից՝ 5000 ր., 4) նպաստ Բագուի Կուլտ. Միութիւնից՝ 2400 ր., 5) նպաստ մի խումբ տիկիններից՝ 600 ր., 6) նուէրներ զանազան հաստատութիւններից և անձերից՝ 3000 ր., 7) Ընկեր. հրատարակութիւններից արդիւնք՝ 300 ր. և 8) նպաստներ կառավարչական երկրագործական զանազան հաստատութիւններից և կոմիտէներից յատուկ նպատակներով՝ 7970 ր., ընդհամենը՝ 20,253 ր.:

Ծախքը՝ նոյն գումարների սահմաններում, այն է՝ 1) 2,920 ր. Ընկերութեան գրասենեակի, քարտուղարի, գործավարի, դիւանական ծախքերի, ծառայի, լուսաւորութեան, վառելիքի և այլ ծախքերի համար, 2) 1800 ր. «Գիւղատնտես» թերթի և այլ հրատարակութիւնների համար և 3) մնացեալը՝ հայ գիւղացիական ժողովրդին գիւղատնտեսական օգնութիւն ցոյց տալու գործի համար:

Ժողովը հաստատեց այդ նախահաշիւը՝ մի քանի յաւելումներով:

Ապա տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը: Վարչութեան կողմից վիճակով դուրս եկած անդամներ Ց. Փիրալեան և Գ. Խարազեան վերընտրվեցին միաձայն, ինչպէս և վերընտրվեցին միաձայն վերստ. յանձնաժողովի անդամներ՝ Ս. Խարազեան, Ա. Ղազարեան և Գ. Պապովեան:

Նախագահը առաջարկեց շնորհակալութիւն յայտնել վարչութեան, որ և ընդունվեց: Ապա յայտարարեց ժողովը փակված ժամը մօտ 11-ին: Ժողովը շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Երէկ Վանքի եկեղեցու բակում, պատարագից յետոյ, տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ հանգուցեալ Մ. Սանասարեանի և Կ. Եզեանի: Հոգեհանգստեան կարգից յետոյ խօսեց առաջնորդը: Հոգեհանգստին շատ քիչ հասարակութիւն կար: Հոգեհանգիստը կազմակերպել էին Սանասարեան վարժարանի տեսուչ պ. Գ. Աբուլեան և նոյն դպրոցի նկարչութեան ուսուցիչ Ս. Խաչատրեան:

◆ Կիրակի օրը, մայիսի 31-ին, փոխարքայի պալատական այգում տեղի ունեցաւ այն զբօսանքը, որ նախագծված էր Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկոլայէվնայի կոմիտէի միջոցները շատացնելու համար: Զբօսանքը սկսվեց ցերեկվայ ժամը 1-ից և ունեցաւ անասելի մեծ աջողութիւն: Գոնէ Թիֆլիսը չէ յիշում, որ որևէ զբօսանք այնպիսի ահագին թւով այցելուներ ունենար, որքան այս կիրակի օրվանը, չը նայած որ ամբողջ ժամանակ մուտքի տոմսակը վաճառվում էր մեծերի համար 50 կ., իսկ փոքրերի և զինւորների ու աշակերտների համար 30 կ.: Շնորհիւ կարգադրիչների և տիկինների՝ Կովկասեան զինւորական շրջանի գլխաւոր կառավարչի կին տ. Վոլսկայայի գլխաւորութեամբ՝ զբօսանքը անցաւ շատ աջող: Նախնական տեղեկութիւնների համաձայն, զբօսանքի միայն մուտքը տուել է մօտ 5000 ր., վիճակախաղից ստացվել է 1800 ր. և այլն: Վիճակախաղի արժէքաւոր իրերի թւումն էին մի շատ գեղեցիկ և թանգարժէք արծաթէ թանաքաման իր բոլոր պարագաներով՝ ընծայված Կովկասի փոխարքայ կոմս Վորոնցով-Դաշկովի կողմից, ապա 6 ֆրանս. ինքնաեռներ—կոմսուհի Ելիզավետա Անդրէևնայի կողմից: Ցրշևալ թանաքամանը շահեց փոխարքայի կօզակներից մէկը (Զրանցքի մասում ծառայող): Վիճակախաղի իրերի մէջ կային ուրիշ թանգարժէք առարկաներ, ի միջի այլոց արծաթեղէն, կարի մեքենայ, ինքնաեռներ: Այդ բոլոր առարկաները շատ շուտով սպառվեցին: Այգում նուագում էին եւրոպական և ասիական նուագախմբեր: Նիւթական կողմից զբօսանքի արդիւնքը հաւանօրէն կը հասնի մինչև 10,000 րուբլու: Յիշենք նաև, որ զբօսանքի այգում երգում էր փոխարքայի կօզակների խումբը, նուագում էր մանդոլինիստների խումբը: Թուս օրիորդները մալօրոսիական տարազով վաճառում էին կվաս: Զբօսանքի աշխատողների թւում պակաս չէին օտարոտի հագելի օրիորդներ, մանաւանդ իտալուհիներ: Զբօսանքը պատւեցին իրանց ներկայութեամբ Կովկասեան երկրի զինւորական կառավարիչ գեներալ Վօլսկին, զանազան բարձրաստիճան պաշտօնատար անձինք, քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան: Նախընթաց օրը՝ յօգուտ կոմիտէի՝ սինեմատոգրաֆների ներկայացումների արդիւնքից ստացվել է մօտ 1100 րուբլի:

◆ Մեզ մօտ ապաստանած փախստականներին փոխանակ մխիթարելու և օգնութեան ձեռք կարկառելու, գտնվում են անխիղճ մարդիկ, որոնք աւելի են դառնացնում խեղճերի կեանքը, խլելով նրանց ձեռքից վերջին կոպէկները: Անշուշտ այդպէս վարվել կարող է հասարակութեան տականքը, այլ ոչ օրինաւոր մարդը: Ալաշկերտից փախած մի խեղճ հայ կին, կամենալով իր մնացած մի քանի րուբլով ճանապարհվել Ալէքսանդրօպոլ իր ծանօթի մօտ, ուր, իր կարծիքով, կարող կը լինի մի կերպ քարշ տալ իր կեանքը, մինչև որ աջողվի վերադառնալ իր վաթանը, այս օրերս անխիղճների կողմից կողոպտվում է և վերադառնում լալով քաղաք և դիմում Կ. Հ. Բ. Ընկ. օգնութեան: Նրան խաբում է մի գրպանահատ, առնելով փողը ձեռքից տոմսակ առնելու համար, սակայն առնելուց յետոյ անհետանում: Հարկաւոր է զգուշանալ այդպիսիների ծառայութիւնից:

◆ Ալէքսանդրօպօլից հաղորդում են, որ երիտասարդ օֆիցէր Կամսարական, որդի Ալէքսանդրօպօլի քաղաքագլուխ Կ. Կամսարականի, ընկել է ռուս-թիւրքական ճակատի վրայ հերոսական մահվամբ: Հայրը, որ քաղաքի գործերով գտնվում էր Թիֆլիսում, կանչվեց ընտանիքի կողմից: Մեր ցաւակցութիւնն ենք յայտնում Կ. Կամսարականին իր կրած ծանր ընտանեկան վշտի համար:

◆ Մայիսի 29-ին կայացաւ 1914 թւին Թիֆլիսում շինված ամենալաւ շէնքին պրէմիա տուող ժիւրիի նիստը նախագահութեամբ քաղաքագլխի: Ժիւրիի կազմի մէջ էին քաղ. վարչութեան անդամներ՝ ինժ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ և Մ. Ն. Աթաբէկեան, իրաւաստներ՝ Գ. Ի. Բարտ և Ա. Ս. Բաբեան, գեղարուեստը խրախուսող ընկ. կողմից՝ Գ. Բաշինջաղեան, Օ. Շմերլինգ և Գրինեվսկի, քաղաքացիական ինժեներների ընկերութիւնից՝ Սարգսեան և քաղ. ճարտարապետներ՝ Աբեսալօմով, Մելիք-Բեգլարեան և Զէյլինէ: Ժիւրիի քննութեան համար ստացվել էին ընդամենը 4 յայտարարութիւն: Ի նկատի ունենալով դումայի որոշումը, որի համաձայն կոնկուրսի են ենթարկվում բոլոր գեղեցիկ տները, անկախ տնատէրերի յայտարարութիւնից, ժիւրին որոշեց կազմել համառօտ ցուցակը այն տների, որոնց կառուցումը վերջացել է 1914 թ., և յանձնարարել քաղ. վարչութեան կառուցողական բաժնին կարճ ժամանակում լրացնել այդ ցուցակը, որից յետոյ կը դիտվեն այդ տները և մրցանակ կը տրվեն նրանցից յուրաքանչիւրին:

◆ Ամառային սէզոնի պատճառով մայիսի 31-ից երկու նոր գնացքներ են գործում Թիֆլիսից դէպի Բորժոմ և Բորժոմից Բակուրիանի անտառ գծերի վրայ: Գնացքը Թիֆլիսից մեկնում է առաւօտեան 7 ժամ 28 րոպէին, Բորժոմում լինում է ցերեկվայ 12 ժամ 48 րոպէին:

◆ Ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը, որ նշանակված էր մայիսի 31-ին, չը կայացաւ և նշանակվեց յունիսի 21-ին նոյն Ժողովրդական Տանը: Թէև ներկայ էր անդամների օրինաւոր թիւ, բայց որովհետև օրակարգում դրված էր սկզբնական գործունէութեան ծրագրի մի քանի կէտերի մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու խնդիրը, ուստի ժողովը որոշեց յետաձգել և այդ կարևոր խնդիրը լուծելու համար հրաւիրել աւելի բազմամարդ ժողով:

◆ Քաղ. վարչութիւնը վերջացրել է քաղաքի ընտրողների նախնական ցուցակը, որը շուտով ներկայացվելու է դումային մի զեկուցման հետ, թէ իրաւասուների ընտրութիւնը կատարել մի, թէ՞ ընտրողական մի քանի ժողովներում:

◆ Կովկասի քաղաքների ներկայացուցչական IV համագումարի աշխատանքները 2 շաբաթից յետոյ լոյս կը տեսնեն առանձին հրատարակութեամբ:

◆ Քաղաքի զինւորակոչական վարչութիւնը բժշկական քննութեան ենթարկելով առ այժմ ընդունել է 280 զինւորացուներ: Ընդունված բոլոր զինւորացուները զինւորակոչական վարչութեան են ներկայանալու յունիսի 3-ին:

◆ Քաղ. վարչութեան անդամ Գ. Դ. Ժուրսլի, ինժ. Բագրատիոն-Մուխրանսկիի մարմինը Մցխէթ ուղեկցելու ժամանակ, աւտոմօբիլի թեքվելու միջոցին գլխով խփվում է աւտոմօբիլի կողին և վնասում գլուխը: Վնասուածքները, բարեբաղդաբար, ծանր չեն:

◆ Հ. Դրամատիկական Ընկ. ընդհանուր ժողովը, որ նշանակված էր կիրակի, մայիսի 31-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, չը կարողացաւ կայանալ, կանոնադրութեամբ պահանջված անդամների օրինական թիւը ներկայ չը լինելու համար, և յետաձգվեց յաջորդ կիրակի: Ընկերութեան հրատարակած տեղեկագրից երեւում է, որ նա ունեցել է անցեալ 1914/ 15 թ. թատերաշրջանում դէֆիցիտ 8,467 ր.: Նախահաշիւը 1915/16 թ. թատերաշրջանի համար նոյնպէս կազմված է 8540 ր. դեֆիցիտով:

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» կիրակի օրվայ համարում, Սօֆիայի հեռագրի սկզբի պարբերութեան մէջ տպված է՝ «Ցարգրադից հաղորդում են, որ թիւրքերի կորուստները Դարդանէլում, չը հաշւած գերիներին, 10,000 մարդ է»: մինչդեռ պէտք է լինի՝ «100,000 մարդ է»:

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Վերջին ժամանակներս տեղացող անձրևները մեծ վնասներ են հասցրել Լասէնտուկում: Հեղեղը դաշտերում ցանքսեր չէ թողել, ամեն ինչ քշել է, հողին հաւասարեցրել: Շրջակայքում մի քանի տեղ խեղդվել են մեծ թւով եղջիւրաւոր անասուններ:

◆ Բագւում յօգուտ փախստականների կազմակերպած հանգանակութեան օրը, ինչպէս երեւում է վերջնական հաշւից, հաւաքվել է 30,000 ր. թէ քաղաքում և թէ արդիւնաբերական շրջանում:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Սէվաստոպօլի հայերը 7000 ր. են նուիրել հայ փախստականներին օգնելու համար:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ե. Գէլցէրի զաստրօլները

Մայիսի 30-ին, 31-ին և յունիսի 1-ին տեղի ունեցան Թիֆլիսի գեղարուեստասէր հասարակութեանը ծանօթ՝ Կայսերական թատրոնների բալերինա և Մոսկվայի բալէտային աշխարհում մեծ անուն ու հռչակ ստացած Եկատերինա Գէլցէրի զաստրօլները, մասնակցութեամբ Մոսկվայի Կայսեր. բալէտի սոլիստներ Տիխոմիրովի, Սիդորովի, Րեաբցեվի, Զուդինով I-ի, Ժուկովի, սոլիստուհի Մօսօլօվա II-ի և ուրիշների:

Երեք ներկայացումներին էլ ծրագիրը միևնոյնն էր, որ բաղկացած էր 1) «Կորսար» 4 գործ. բալէտից, որի սիւժէն առնըված է Բայրոնի համանուն պօէմայից, և 2) 5 այլ և այլ պարեր բովանդակող դիվերտիսմէնտից:

«Կորսար» բալէտը կազմել և ի մի է ամփոփել, զանազան երաժշտագէտների յօրինուածքներից, Մոսկվայի կայսեր. բալէտի գլխաւոր ղեկավար-երաժշտագէտ Արէնդսը: Դեկորացիաները, հագուստեղէնը, բուտաֆորիաները, որ խումբը յատկապէս բերել է Մոսկվայից, կրում են արեւելեան կոլորիտ:

Բալէտի մէջ Գէլցէր հանդէս էր եկել յոյնուհու Մեդորայի դերում:

Վերին աստիճանի կատարելագործված տեխնիկայի, հարուստ պլաստիկայի և համաչափ ներդաշնակ շարժումների մի շարք ապացոյցներով տաղանդաւոր գեղարուեստագէտուհին հանդէս եկաւ հասարակութեան առաջ՝ արժանանալով վերջինիս կողմից անընդհատ և բուռն ծափահարութիւնների:

Յոյժ գեղարուեստական տպաւորութիւն թողին թատրոնը ծայրից ծայր լիքը հասարակութեան վրա Գէլցէրի կատարած՝ «Մեդորայի սիրոյ երազանքները», Գօսսէկի «Վարիացիա» և, վերջում դրված դիվէրտիսմէնտի մէջ՝ «Բէլգիայի հանճարը» պարերը, որ բովանդակում են տեխնիկական օրոշ բարդութիւններ: Յիշեալ պարերը՝ հասարակութեան խնդրանօք՝ Գէլցէր կրկնեց երկրորդ անգամ:

Տեխնիկայի զարգացմամբ նպաստաւոր տպաւորութիւն թողին նաև տ. Մօսօլօվա, պ. պ. Տիխոմիրօվ և Ժուկօվ: Վերջինս դիվերտիսմէնտի մէջ բաւական հմտօրէն և ճկունութեամբ պարեց Չայկօվսկիի «Վարիացիան», որ նոյնպէս, հասարակութեան խնդրանօք, կրկնվեց երկրորդ անգամ:

Առանց դէֆէկտների անցան օրկէստրի կատարումները, շնորհիւ ղեկավար Մէրնբլիւմի, լուսաւորական էֆֆէկտներն ու բեմադրութիւնը, որ բաւական նպաստեցին իլլիւզիայի պահպանման: X.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

Դերասան պ. Արմէնեանին.—Խմբագրութեանս մէջ ստացված է ձեր հասցէով մի նամակ: Կարգադրեցէք ստանալու և հասցնելու ձեզ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
» Բորժոմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3 Բագուից — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բորժոմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Պուշկին., Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. միզաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծաղկահատ.:
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երկրչ. հիւանդ. և շամբթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդիլ (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—91

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Սակաւաթիւ օրինակներ հետեւեալ հրատարակութիւններից

1) ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ, Գր. Արծրունու, գ. 20 կ.
2) ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ, др. Гр. Арцруни, переводъ А. Аракелянца . . գ. 25 կ.
5) ВОСТОЧНЫЙ ВОПРОСЪ, др. Гр. Арцруни . . . գ. 05 կ.
6) ЭКОНОМИЧЕСКІЯ ПЕРСПЕКТИВЫ ВОСТОЧНОЙ АНАТОЛІЙ, Ал. Калантаръ . . գ. 25 կ.
7) ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ, Գ. Տէր-Թո-բինեանի, . . . գ. 20 կ.
8) ՀԱՅԿ. ԽՆԴԻՐՆ ԵՒ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐ. ՀԱՅՑԻՑ, Առ. Սարուխանի . . . գ. 2 ր. 50 կ.
9) ՀԱՅՔ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ 20-Դ ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԸ, Արծրունու, . գ. 25 կ.

Վերոյիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում:
(7) 0—7

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный